

ZÁPISNÍK SLOVENSKEHO JAZYKOVEDCA

Bulletin Slovenskej jazykovednej spoločnosti pri SAV

Ročník 1 • Číslo 4 • 1982

Výpis zo Zbierky zákonov ČSSR, roč. 1980, čiastka 23,
z 30. 7. 1980, štvrtá a piata časť, § 12-20, o štátnych
rigorózných skúškach absolventov vysokých škôl.

§ 12

1. Absolventi vysokých škôl /ďalej len "absolventi"/
konajú štátnu rigoróznú skúšku zo študijného odboru, v kto-
rom získali vysokoškolské vzdelanie alebo v príbuznom stu-
diom odbore, ak študijný odbor, v ktorom získali vys-
okoškolské vzdelanie, nie je zaradený do sústavy študijných
odborov.

2. Štátna rigorózna skúška absolventov sa skladá z ústnej
skúšky zo zvoleného študijného predmetu študijného odboru a
najviac z dvoch študijných predmetov tvoriacich jeho širší
vedný základ.

§ 13

1. Absolvent podá prihlášku na štátnu rigoróznú skúšku
fakulte alebo vysokej škole, ak sa nečlení na fakulty
/ďalej len "fakulta"/, na ktorej sa príslušný študijný
odbor študuje.

2. Absolvent v prihláške uvedie študijný odbor, v ktorom
získal vysokoškolské vzdelanie a študijný predmet štátnej
rigoróznej skúšky, ktorý si zvolil. K prihláške pripojí

doklad o vysokoškolskom vzdelaní; absolventi zahraničných vysokých škôl pripoja doklad o jeho nostrifikácii.

3. Prihlášku na štátnu rigoróznú skúšku posúdi dekan. Prijatie prihlášky potvrdí absolventovi najneskôr do dvoch mesiacov odo dňa jej prijatia. Ak má prihláška formálne nedostatky, zariadi ich odstránenie. Ak absolvent nespĺní ustanovené podmienky, prihlášku zamietne.

4. Absolventom uvedeným v § 2 ods. 1, ktorí skončili štúdium štátnou záverečnou skúškou /§ 44 a 46 zákona/ a počas celého štúdia na vysokej škole dosahovali výborné študijné výsledky, vykonali štátnu záverečnú skúšku s výborným prospechom a absolvovali štúdium s vyznamenaním, môže vysoká škola na návrh dekana fakulty, na ktorej absolvent ukončil štúdium, priznať titul uvedený v § 44 ods. 2 a § 46 ods. 2 zákona bez vykonania štátnej rigorózne skúšky.

§ 14 Komisia pre štátne rigorózne skúšky

1. Štátna rigorózna skúška absolventov sa koná pred trojčlennou komisiou pre štátne rigorózne skúšky /ďalej len "rigorózna komisia"/, ktorá sa skladá z predsedu a ďalších členov.

2. Predsedu rigorózne komisie vymenúva a odvoláva rektor na návrh dekana z profesorov alebo docentov, ktorí pôsobia na fakulte v príslušnom alebo príbuznom študijnom predmete študijného odboru. Za predsedu rigorózne komisie možno vymenovať aj profesora alebo docenta z inej fakulty alebo významného odborníka z vedeckého pracoviska alebo zo spoločenskej praxe.

3. Členov rigorózne komisie vymenúva a odvoláva dekan na návrh vedúceho katedry /riaditeľa ústavu marxizmu-leninizmu/ z profesorov, docentov, odborných asistentov alebo z odborníkov z iného vedeckého pracoviska alebo spoločenskej praxe; jeden člen rigorózne komisie je vždy odborník z vedeckého pracoviska alebo spoločenskej praxe.

4. V jednom študijnom odbore možno zriadiť viac rigorózných komisií.

§ 15 Príprava a priebeh štátnej rigorózne skúšky

1. Dekan oznámi absolventovi termín štátnej rigorózne skúšky najneskôr jeden mesiac pred jej konaním.

2. Na priebeh štátnej rigorózne skúšky obdobne platia ustanovenia § 7 ods. 1, 2, 3, 5, 6 a 7 s výnimkou ustanovenia o diplomovej práci.

§ 16 Klasifikácia

1. Celkový výsledok štátnej rigorózne skúšky klasifikuje komisia týmito známkami: "vyhovel" alebo "nevyhovel".

2. Ak absolvent neprišiel v určenom termíne na štátnu rigoróznú skúšku a svoju neúčast neospravedlnil, klasifikuje sa známkou "nevyhovel".

3. O výsledku štátnej rigorózne skúšky rozhoduje rigorózna komisia hlasovaním na neverejnom zasadnutí v deň konania štátnej rigorózne skúšky. Rozhodnutie rigorózne komisie vyhlási predseda verejne v deň konania štátnej rigorózne skúšky.

§ 17 Štátna rigorózna skúška v náhradnom termíne alebo jej opakovanie

1. Absolventovi, ktorý v termíne určenom na konanie

alebo opakovanie štátnej rigoróznejskej skúšky na skúšku neprišiel a jeho neúčast bola ospravedlnená, určí dekan náhradný termín konania skúšky.

2. Absolvent, ktorý na štátnej rigoróznejskej skúške nevyhovel, môže ju opakovat' najskôr po troch mesiacoch odo dňa, keď konal alebo mal konať štátnu rigoróznú skúšku; termín jej konania určuje dekan.

3. Ak absolvent nevyhovel ani pri prvom opakovaní štátnej rigoróznejskej skúšky, môže mu dekan povoliť druhé opakovanie, a to najskôr po šiestich mesiacoch odo dňa prvého opakovania skúšky. Ďalšie opakovanie skúšky sa nepovoľuje.

Prechodné a záverečné ustanovenia

§ 18

1. Absolventi, ktorí skončili štúdium pred účinnosťou tohto nariadenia, môžu vykonať štátnu rigoróznú skúšku podľa § 12.

2. Vysoká škola si môže vyžiadať k prihláške okrem dokladov uvedených v § 13 ods. 2 aj doklad o dĺžke a výsledku praxe vypracovaný organizáciou, s ktorou je absolvent v pracovnom /členskom, služobnom/ pomere alebo v inom pracovnoprávnom vzťahu alebo ústredným orgánom organizácie, ak si tento predloženie tohto dokladu vyhradil. U ostatných absolventov tento doklad vypracuje miestny /mestský/ národný výbor podľa miesta trvalého bydliska absolventa.

3. Absolventi, ktorí nekonali pri ukončení štúdia skúšku z marxizmu-leninizmu, vykonajú ju ako súčasť štátnej rigoróznejskej skúšky. Ak títo absolventi absolvovali

štúdium marxizmu-leninizmu na úrovni zodpovedajúcej požiadavkám štátnej záverečnej skúšky, môžu požiadať dekana, aby im ho uznal za skúšku z marxizmu-leninizmu na štátnej rigoróznejskej skúške.

4. Absolventi ktorí predložili písomnú rigoróznú prácu pred dňom nadobudnutia účinnosti zákona, môžu konať štátnu rigoróznú skúšku podľa doterajších predpisov alebo podľa štvrtej časti tohto nariadenia.

§ 19

Ustanovenia tohto nariadenia sa na štátne záverečné skúšky, pri ktorých diplomovou prácou je umelecký výkon, použijú primerane.

§ 20

Toto nariadenie nadobudlo účinnosť 1. septembrom 1980.

T E Z Y

Jazyk ako semiotický útvar

V úvode sa spomenuli prvé hlavné zdroje teórie o znaku vôbec a o jazykovom znaku osobitne: a/ americký zdroj v dielach amerického filozofa Charlesa Sandersa

Peirca, b/ európsky zdroj v spise francúzskeho jazykovedca Ferdinanda de Saussura Cours de Linguistique générale /Paris 1916/. Prvé diskusné príspevky k tejto tematike boli v kodanskom /kopenhágskom/ jazykovednom časopise Acta linguistica, založenom Louisom Hjelmslevom, iniciátorom štrukturalisticky zameranej glosematiky, i novšie

práce.

Na rozdiel od týchto prác Ľ. Novák podáva svoje tézy o základoch semiotiky ako disciplíny typicky interdisciplinárnej, ako je aj kybernetika alebo teória informácií. Na rozdiel od doterajšieho bádania už pred viac ako 35 rokmi vypracoval také chápanie semiotiky, ktoré znako-vo hodnotí nielen paušálne jazykové a iné javy ako také, ale zostupuje nižšie až po elementy i najmenších lineárnych celostí v jazyku a hudbe. Najmenšie útvary jazykové musia spĺňať predpoklad, že sa môžu na nich konštatovať ako najelementárnejšie zložky začiatok, stred a koniec. Pritom koniec je už sám v sebe znakom pre začiatok. Tento znak sa uskutočňuje prostredníctvom stredu, ktorý je funkciou tohto znakového poukazovania konca na začiatok lineárnych štruktúr.

V metodologickej časti Ľ. Novák rozvádza dôkazy pre to, že toto ponímanie je plodné nielen pre vlastnú jazykovú, prípadne hudobnú lineárnu realizáciu, ale aj pre systém. V jazykovede teda ide o primeranosť nielen pre syntagmatické útvary, teda v podstate pre text /parole v zmysle saussurovskom/, ale aj pre paradigmatický jazykový systém ako taký /langue v tom istom zmysle; v podstate novšie kód/. Ľ. Novák aplikuje osnovu začiatok-stred-koniec tak, že vychádza pri langue z dvoch pólovo rozdielných prvkov, medzi ktoré vkladá tretí prvok, ktorý je medzi nimi pojmovovo v strede. Vyznačuje to i na príkladoch pomocou rovnoramenného trojuholníka, ktorého základňa je položená nahor a vrchol nadol. Tak, povediac, pri troch rodoch

pri nomen naľavo zaznačuje masculinum, napravo femininum a dolu neutrum.

Poukazuje na to, že tieto skutočnosti sa prejavujú aj štruktúrne v jednotlivých jazykoch. Tak zasa pri troch rodoch: v slovenčine sa ukazuje stredové postavenie neutra tak, že singulár pri neživotných maskulínach sa zhoduje so singulárom neutra, kým zasa naopak plurál feminím sa zhoduje s plurálom neutra. Alebo v nemčine: maskulínium sa zhoduje s neutrom v skloňovaní singuláru, a to v genitíve a datíve, kým femininum sa zhoduje s neutrom tak, že má rovnaké tvary pre nominatív a akuzatív /plurál je vo všetkých troch rodoch rovnaký, kde jediný datív plurálu má výraznú koncovku -n/.

Podobný je stav pri gramatických osobách: naľavo sa zaznačuje 1. osoba, napravo 2. osoba - osoby v pravom zmysle slova - dolu 3. osoba, ktorá je vlastne len z hľadiska formy "osoba", ale predsa zaujíma skutočný stred medzi 1. a 2. osobou /= vec, o ktorej sa hovorí v dialógu vysielateľa a prijímateľa, ktorí sa ustavične v normálnom rozhovore striedajú/.

Prof. PhDr. Ľudovít Novák, DrSc.

/8. VI. 1982 - Bratislava/

Sémantické vzťahy pri pomenovaní

1. Pri skúmaní slovnej zásoby sa uplatňujú dva odlišné postupy - semaziologický a onomaziologický. Pri semaziologickom postupe sa vychádza od slov a vykladá sa ich význam, významová štruktúra. Pri onomaziologickom postupe

sa vychádza od javov v objektívnej realite a skúma sa, akými prostriedkami a postupmi sa pomenúvajú. Onomaziologický postup sa výhodne upletňuje pri skúmaní terminologickej problematiky i pri skúmaní teoretických otázok jazykového znaku.

2. Jazykový znak ako ideálny objekt stojaci v systéme jazyka za javy objektívnej reality, resp. za pojmy, má niekoľko rovín. Je zrejmé, že objekty v realite nepatria do znaku. Do znaku nepatria ani myšlienkové objekty, ktoré vytvárajú logické spektrum /súhrn predikátov o objektoch/. Ale tie prvky logického spektra, ktoré sa využívajú ako motivačné prvky pri tvorení pomenovania a ktoré sa v jazyku vyjadrujú pomocou sémantických príznakov, už do znaku patria; tvoria tam tú zložku, ktorá sa označuje ako signifié - označované. Do označujúcej zložky však nepatria len fonémy, ale predovšetkým onomaziologická štruktúra /vzťah báza - príznak/, onomatologická štruktúra /slovotvorná štruktúra/ a napokon morfematicko-fonematická štruktúra /teda nie fonémy, ale ustálené rady foném v rámci morfém/.

Tieto vlastnosti jazykového znaku ilustrujeme poukazom na štruktúru, resp. na tvorenie názvu parketáreň a na jeho výber z radu možností: výrobná parkiet, továreň na parkety, parketáreň.

3. Ak na znázornenie vzťahov medzi termínmi v sústave termínov použijeme symbol A pre pojmovú zložku, O pre obsahovú zložku a U pre formovú zložku, môžeme vzťahy medzi termínmi znázorniť ďalej uvedenou tabuľkou; v nej

sa zľava doprava uplatňuje onomaziologický postup, sprava doľava semaziologický postup:

vzťah	vzorec	príklad	vzťah
totožnosť	A - O - U	metafora	totožnosť
obsahová tautonymia	A - O $\begin{matrix} \searrow \\ \nearrow \end{matrix}$ U	jazyk /langue/ jazyk /lingua/	homonymia
pojmová tautonymia	A $\begin{matrix} \searrow \\ \nearrow \end{matrix}$ O - U	deklinácia deklinácia	polysémia
obsahová heteronymia	A $\begin{matrix} \searrow \\ \nearrow \end{matrix}$ O - U	lexéma sémantéma	synonymia
variačná heteronymia	A - O $\begin{matrix} \searrow \\ \nearrow \end{matrix}$ U	aspirácia prídych	variantnosť
rozdielnosť	A - O - U A - O - U	slovo veta	rozdielnosť

Prof. PhDr. Ján Horecký, DrSc.

/9. VI. 1982 - Banská Bystrica/

O hermeneutike v jazykovede

Hermeneutika je teória interpretácie textu. Po rozkvetení v staroveku znova ožila v ranom stredoveku a v súčasnosti sa proklamuje ako metóda vedeckého poznania v humanitných vedách v protiklade k deduktívnej metóde v prírodných vedách. Kým cieľom prírodovedného poznania má byť explanačia pozorovaného javu, cieľom poznania v humanitných vedách má byť porozumenie zmyslu skúmaného javu.

Na výklad pozorovaných javov sa v empirických vedách vypracoval deduktívno-nomologický model explanácie, založený na nesporných faktoch a na metóde dedukovania z týchto faktov. Tento model sa niekedy označuje aj ako subsumpčný model, resp. spresňuje sa do modelu explanácie stupňovitou konkretizáciou idealizovaného zákona a do modelu explanácie postupom od abstraktného ku konkrétnemu.

Mnohé javy v humanitných vedách sa však nedajú pozorovať priamo, často možno pozorovať len dôsledky istých procesov. Preto sa treba dostať k zmyslu pozorovateľného správania. Kým empirická deduktívna teória poznania sa orientuje na pozorovaný objekt, hermeneutika sa zameriava na subjektivitu poznávacieho procesu, neodtrháva poznávaný objekt od poznávajúceho subjektu. Ústrednou kategóriou hermeneutiky je porozumenie: poznávajúci /≠ rozumejúci/ subjekt vysvetľuje životné situácie tak, že ich pochopí, a to na základe intuitívneho predbežného porozumenia. Anticipácia zmyslu však nie je subjektívna činnosť, ale determinovaná spoločnosťou a tradíciou.

Prí hermeneutickom poznávaní jazyka sa kladie dôraz na činnostný charakter jazyka, na jeho funkciu byť formou bytia a správania v istom životnom prostredí. V centre pozornosti preto je pragmatický aspekt, syntax a sémantika majú len sprostredkujúcu úlohu. Jazyk sa realizuje v reťazci systém jazyka - používanie jazyka - jazykom podmienená skúsenosť - životná prax a umožňuje ustavičné obnovované porozumenie zmyslu predmetov okolného sveta.

Toto porozumenie je prejavom úvahy /reflexie/ ľudského rozumu.

Zdôrazňovaním historickosti /tradície/ sa hermeneutika približuje k marxisticko-leninskému chápaniu javov. V skutočnosti sa však jazyk chápe a opisuje abstraktne, izolovane od spoločnosti, od komunikačného spoločenstva. Proti marxistickej gnozeológii sa hermeneutika stavia aj tým, že jazyk chápe ako predpoklad spoločenského správania, ako základný predpoklad všetkého poznávajúceho a uvedomeného bytia, ako apriórna kategória poznania.

Ani deduktívna explanácia ani hermeneutické porozumenie nepodávajú spoľahlivé kritériá pre poznanie pravdivosti skúmaného objektu. Preto sa zavádza ďalšia metóda, tzv. konceptuálna analýza čiže explikácia, ako pokus o formalizovanie intuície, resp. toho, čo je intuitívne známe.

Racionalistická explanácia, hermeneutické porozumenie zmyslu i pojmové explikácia sú však len jedným stupňom v procese poznávania. Spoľahlivú metódu predstavuje teória pulzujúcich reprodukčných cyklov poznania, v ktorej sa berie do úvahy systematické pozorovanie a experiment v empirickej fáze poznania, teoretické formulovanie problémov v prvej teoretickej fáze poznania, formulovanie teoretických zákonov a výstavby explanačných teórií v druhej teoretickej fáze, ale neobchádza sa ani fáza praktickej duchovnej činnosti a fáza praktického overovania. Pritom tento reprodukčný cyklus sa opakuje často aj v rozšírenej podobe. Reprodukčný cyklus sa môže úspešne uplatňovať len

v tých vedných odboroch, ktoré už prešli fázou empirického poznania i obidve fázy teoretického poznania.

Prof. PhDr. Ján Horecký, DrSc.

/5. X. 1982 - Bratislava/

O některých problémech syntaktického popisu

koordinace

1. Popis syntaxe většinou dříve odsouval koordinaci na okraj zájmu. Logicko-sémantický přístup ukázal, že koordinačné spojení jsou rozsáhle víceznačná a snaha popsat rozdíly jednotlivých významů ukázala dále, že i v syntaxi koordinace je řada nevyřešených problémů. Z velkého množství otázek řešených při exaktním zpracování češtiny pro účely technických aplikací na MFF UK v Praze budou uvedeny jen některé, a to spíše v podobě diskusních témat než v plném dorěšení.

2. Lze klást otázku, zda koordinace je výhradně syntaktický jev. Rozsah koordinantů je velmi rozdílný a sahá od větného členu přes větnou frázi ke klauzi a dále k větě, souvětímu celku, nadvětímu celku až k celým textům a na druhé straně zasahuje i oblast morfémů.

3. Za zjednodušení je třeba pokládat tvrzení, že koordinované členy mají touž syntaktickou funkci. Existují případy koordinace různých syntaktických členů na základě jejich stejné role v jiném plánu, např. v plánu aktuálního členění: Nezapomeň, že to dělal včera a pro ni.

4. Problematiku formy koordinovaných členů jako rozsáhle ještě nezpracovanou lze doložit řadou zeugmat, které nejen nejsou jako zeugma cítěna, ale jsou postupně i povolována normou: výstup a nástup do soupravy, český jazyk a literatura.

5. Koordinaci členskou lze zachytit dvěma způsoby, které odpovídají dvěma významům. Prvým způsobem je spojení vět, kde v druhé je vynecháno vše, co by se opakovalo. Věta s členskou koordinací je tu chápána jako stažená věta. Druhým způsobem je vložení více lexikálních jednotek do jedné syntaktické pozice. Věta s členskou koordinací je pak chápána jako jedna /nestažená, nesložitá/ věta, v níž vystupuje vícečlenný člen jako jednotka. Mezi obojím pojetím je důležitý rozdíl. Prvý popis odpovídá distributivnímu významu, druhý odpovídá kumulativnímu. Nazveme prvním způsobem vzniklou koordinaci koordinací volnou, protože její členy mají jistou samostatnost, a koordinaci vzniklou druhým způsobem nazveme těsnou, protože její členy vstupují do všech syntaktických vazeb společně. Vedle věty Michelangelo a Dante proslavili Řím /každý sám/ stojí věta Romulus a Remus založili Řím, kde jde o jediný děj a jedinou predikaci k celému koordinovanému podmětu.

6. Vztah těsné koordinace k sociativu je ovšem blízký: Voda a cukr tvoří sirup odpovídá větě Voda s cukrem tvoří sirup. Jsou tu ovšem přece posuny významové a sociativ musíme uznat jako zvláštní jednotku na významové rovině. Nelze také vyvodit všechny těsné koordinace z hloubkového

sociativu, protože těsně je možno koordinovat i nikoli
jmenné fráze.

PhDr. Petr Pitha, CSc.

/12. X. 1982 - Nitra/

Popis posesivity ve vícerovinné funkční gramatice

1. Vícerovinná funkční gramatika navržená P. Sgallem a rozpracovaná lingvistickým týmem MFF UK je používána k řadě strojových aplikací. Je založena na popisu jazyka jako systému rovin, pro něž jsou vymezeny jejich elementární jednotky a pravidla o jejich kombinovatelnosti v jednotky komplexní. Roviny jsou dále spjaty navzájem vztahy formy a funkce, které významu přiřazují odpovídající výraz. Věty jsou zachycovány jako V-stromy, které lze převést do lineárního zápisu. Uzly stromu jsou označeny jako lexikální jednotky s příslušnými morfologickými hodnotami, hrany jsou označeny jako významové vztahy syntaktické. Na strozech je definována ještě další relace, která umožňuje zachytit aktuální větné členění. Výhody popisu pro automatizovanou práci s přirozeným jazykem jsou nasnadě - přesný postup od formy k funkci při analýze atd.

2. Vedle známého odlišení rovin povrchové a hloubkové syntaxe je třeba uvážit vztah mezi významem a obsahem. Obsah je mimojazykovou skutečností, kterou v některých případech vyvozujeme na základě znalosti světa podle lexikálního obsazení a kontextu. Není však nijak prokazatelný v jazy-

kovém systému reflektován a můžeme ho prokázat syntaktickými či morfologickými jevy. Při popisu jazyka je třeba se zabývat pouze významem.

3. Jako obsahovou, v češtině gramaticky nezdůvodnitelnou kategorii, lze uvést posesivní dativ. Jeho vymezení se opírá o nedefinovatelnou oblast lexika - názvy částí těla a příbuzenské vztahy, které navozují jako samozřejmou interpretaci, v níž je obsažen také posesivní vztah. Syntakticky a morfologicky však jsou posesivní a neposesivní věty zcela stejné, mají též dativní význam širokého zájmu. Rozdíl chápání vět uřízl ženě ruku, uřízl ženě ocásek, uřízl psovi ocásek je mimojazykovou záležitostí.

4. Popis posesivity nelze založit na žádném ontologicky založeném popisu vztahu majitele a majetku, celku a části a pod. Je třeba vyjít od forem, které posesivitu vyjádřují a zkoumat jejich homonymii resp. polysémii a vzájemnou synonymii doložitelnou transformačně. Proti souboru forem pak dostaneme soubor významů s posesivitou blízkých, ale odlišitelných. Přístup lze dokumentovat analýzou sloves mít a patřit a dalších forem jako genitiv, přivlastňovací zájmeno, přivlastňovací adjektivum, některé adnominální předložkové pády od + G, k + D. Uvedeným postupem je možno alespoň hypoteticky odlišit posesivitu od přináležitosti, obecného vztahu - atributu, klasifikačního významu a pod.

PhDr. Petr Pitha, CSc.

/13. X. 1982 - Nitra/

Niektoré aktuálne otázky slovenského pravopisu

Súčasný slovenský pravopis ako systém je ustálený. Niektoré jeho parciálne otázky nie sú však uspokojivo do dôsledkov doriešené a pôsobia v školskej i mimoškolskej praxi isté ťažkosti. V pripravovanom novom vydaní Pravidiel slovenského pravopisu bude potrebné také otázky doriešiť a pozmeniť nevyhovujúce poučky. Pri tejto prípravnej práci sa treba usilovať o zdokonalenie a zjednodušenie existujúcej ortografickej sústavy a o zachovanie jej základných princípov. Okrem toho musíme prihliadať na našu jazykovú situáciu, charakterizovanú stálym kontaktom slovenčiny a češtiny, dvoch blízko príbuzných rovnoprávných a rozvinutých spisovných jazykov. Treba sa usilovať o to, aby sa český a slovenský ortografický systém od seba neodďaľovali, ale kde je to možné, zbližovali, pravda, pri zachovaní charakteristických črt obidvoch jazykov. Ďalej treba brať na vedomie ustavične sa prehľbujúce kontakty s ruštinou.

Autor zastáva názor, že v súčasnej jazykovej situácii nie sú priaznivé podmienky pre nejakú radikálnu pravopisnú zmenu /napríklad odstránením grafémy y/. Za aktuálne pokladá prediskutovať a doriešiť najmä tieto otázky: 1. zásady písania veľkých začiatkových písmen vo vlastných menách, 2. zásady a poučky o písaní čiarky, 3. poučky o písaní, resp. nepísaní spojovníka v zložených slovách, 4. písanie výrazov spolu či oddelene.

V prvom okruhu bude treba spresniť vymedzenie vlastného mena a pozmeniť viaceré nevyhovujúce poučky. Pokiaľ ide o jednotlivé parciálne otázky, o ktorých sa veľa písalo, autor zastáva názor, že dnešný spôsob písania vlastných mien typu ulica Partizánov, námestie Mieru, cesta Oslobodenia, park Slobody netreba meniť /podľa rovnakých zásad sa píše v češtine, poľštine, ruštine/, ale treba uvážiť rozsah platnosti príslušnej poučky. Je žiadúce skoordinovať spôsob písania úradov, inštitúcií, škôl ap. v slovenčine a v češtine na základe jednotne chápaného pojmu vlastného mena.

V okruhu interpunkcie sa žiada znovu prediskutovať najmä otázku rozlišovania tesného a voľného prívlastku a prihliadať aj na situáciu v ruštine. Okrem toho je potrebné podrobnejšie rozpracovať viaceré poučky o interpunkcii v jednoduchej vete i v súvetí, zrevidovať a spresniť poučky o oddeľovaní, resp. neoddeľovaní častíc čiarkami.

Najviac nejednotnosti a kolísania v našej súčasnej pravopisnej praxi je v písaní, resp. nepísaní spojovníka v zložených slovách, najmä v substantívach a adjektívach. Aj v tomto prípade je žiadúce, aby sa slovenskí a českí jazykovedci dohodli na uplatňovaní jednotných princípov. Pritom treba rešpektovať pevne ustálené štruktúrne rozdiely medzi češtinou a slovenčinou v niektorých typoch zložených adjektív /napr. v pomenovaniach farebných odtienkov typu čes. sytě zelený - slov. tmavozelený/. V tomto bode je potrebné prihliadať aj na pravopisný úzus v ruštine.

V otázke písania výrazov dovedna či oddelene je

v súčasnej pravopisnej praxi veľký pohyb, ale uplatňujú sa tu isté pravidelnosti a tendencie. Ide najmä o príslovkové výrazy, ktoré sa vyvinuli z predložkových spojení /typy načas, začas, zarána, navečer, naoko, odočka, ostošest ..., ale za mlada, za mladi, od mlada, od mladi ap./. Autor pokladá za neprijateľný návrh písať dovedna aj predložkové spojenia typu na červeno, do červena /odtienky farieb/.

PhDr. Štefan Peciar, CSc.

/2. XI. 1982 - Bratislava/

KNIŽNÉ NOVINKY

J. Horecký: Spoločnosť a jazyk. Veda, Bratislava 1982.

J. Oravec - E. Bajzíkova: Slovenský spisovný jazyk - syntax. SPN, Bratislava 1982